

Adatok Szolnok 1848/49-es történetéhez

Szolnok város lakói mindig kivették részüket a nép, a nemzet nagy ügyeinek megoldásából. Az 1848/49-es polgári forradalom és szabadságharc idején hősiesség csaták színhelye Szolnok. A pesti események hírére a pest–szolnoki vasúton utazók hamarosan magukkal hozták. A szabadság friss szele szétterjedt a Tisza vidékén is. S hogy már az első napokban is milyen lelkesedéssel fogadták Szolnokon is, arról a JÁSZKUNSÁG 1973. évfolyamában már írtunk.

* * *

A kivívott szabadság védelmére azonban nemsokára fegyvert kellett ragadni szerte az országban. Kossuth Lajos alföldi toborzó útra indult. Sorra felkereste a mezővárosok népét, hogy lelkesítő szavaival fegyverbe szólítsa ifjat-öreget egyaránt. Kecskemét Nagykőrös, Cegléd után Szolnokot is felkereste. A MÁRCZIUS TIZENÖTÖDIKE című újság 1848. szeptember 28-i számában Csernátoni Lajos, az újság szerkesztője részletes tudósítást közöl. Idézzük ebből az alábbiakat: „... Vaspályára ülve Abonyba jövünk. A nép nem látszik nagyon meleg érzelműnek, s a nemzet egy részén átokként ülő fásság és hidegség színe látszott elömleni rajta, és mégis, e nép a városház udvarán szóló Kossuth beszédjére megesküvők, feltartott kezekkel esküvők meg nem nyugodni addig, míg e hon minden ellensége kiírtva nem lészen. A közeli házak tetői is hallgatókkal rakvák s a nőszereg könnyeket ont a nagy népvezető elrekedt, de annál meghatóbb szavaira.

A népfelkelés itt is elintéztetett, s kormánybiztosok neveztek. A mozdony fűtő. Indulunk. Levelemet Szolnokon folytatom.

Itt vagyunk a magyar folyó partjain, hazánk legaldottabb vidékén. Jövetellünk alkalmasint tudva volt, mert az indóúdvárnál nagy néptömeg éljenzéssel fogadtak, melly a kocsira ült Kossuthot követve, mind inkább gyarapodott.

Szolnok kinézése igen élénk, mindenféle katonaság, honvédség, nemzetőrség és szabadsapatok járkálnak mindenfelé; s bizonyosan tarka színezetet öntenek a népségre. E népség legnagyobb része a városház udvarán ünnepi csendben hallá Kossuth első szavait, s lelkesült, mint Kecskemét és Kőrös derék lakossága. Holnap reggel 9 órakor lesz a nagy népgyűlés, mellyre a vidékiek is meghívotvák.

Szolnok szelleme a legjobb, legtisztább és tettkész hazafiságra mutat, s reménylhető, hogy eljárásunk itt is igen dús sikerű leendő...”

A hivatalos újságtudósítást egészítsük ki Kossuth saját levelével, amelyet még aznap este feleségének írt: „Nőmnek. Szolnok, Szept. 26. este.

... Estére ide jöttem Szolnokra, már Heves megyébe (2.) Jöttömnek híre megelőzött. A nép ezrenként várt; és szabadítónak kiáltott. Itt találtam egy pár száz sárosi önkéntest, s azok vállalkra vettek. S úgy vittek egy fél mér-

földnyire be a városba. Holnap népgyűlést tartok, s azután beszaladok Pestre, magamat tájékoztatni . . .”

1848. szeptember 27-én a városháza előtti teret zsúfolásig megtöltötte Szolnok népe, s mindazok, akik a környékről bejöttek. Szerény kis emléktábla hirdeti ezt az eseményt most, de ötnegyedszázaddal ezelőtt Kossuth Lajos szavait szomjúhozva itta a város népe.

K O S S U T H L A J O S

a szabadságharc lángszavú vezére
ezen a téren szólította fegyverbe a népet
szabadsága védelmére 1848. szept. 27-én.

Állította Szolnok város Tanácsa, 1950

Kossuth Szolnokon is kormánybiztost nevezett ki a népfelkelés irányítására. Az Országos Levéltár értékes dokumentumot őriz erről (3.) Halasi Kázmér népfelkelési szolnoki törvényhatósági biztosnak Kossuth Lajos népfelkelési törvényhatósági országos biztoshoz írt jelentését:

„E f. hó 27-én Szolnokban kelt azon rendeletéhez képest, mely szerint Ön felelősségemre kötelességül teszi, hogy a szolnoki város népfelkelését 3 nap alatt rendezem és azt Kun Szt Miklós alá szállítsam, továbbá, hogy a népfelkelési csapatnak számáruul, minőségéről, fegyverzeti állapotáról, kiindulásának és rendeltetési helyére megérkezésének valószínű ideje iránt környülményes tudósítást tegyek, következőben teszem jelentésemet. Tekintetben véve, hogy Szolnokban a sóház és pénztárnak őrzése, úgy az itt létező tábornak szükségére és naponta keresztül vonuló katonaságnak több előfogatok, élelmi tárgyak kiszolgáltatására sok egyének kívántatnak, nehogy az összes nép kivonulásával hátramaradás vagy rövidség történjék, csak 1000 egyénnek okt. 1. nap reggeli óráiba az szomszédos községekből rendelt kocsikon leendő elindulásokat rendeltem. Szolnok községe egy heti élelmezéssel az elindulókat ellátja. A kiinduló nép kaszákkal, egy része lőfegyverekkel van ellátva. Lovasok százan vannak. E következőkre kérek utasítást: a nép szállítására kiszolgáltatandó fuvarok fognak-e és hogy nyugtatványoztatni, továbbá a visszajövetelkor a lement tömeg mely módon fog vissza szállíttatni. Ha netán közbenjöhethő körülmények miatt nem Kun Szt Miklórsra kellenék menni, kérek utasítást.

Végre örömmel jelentem, miszerint Heves megyei Török szt Miklós és Tiszaföldvár nagyobb községektől e mai napon azon tudósítást vettem: hogy ők megértvén szegény hazánk vészteljes állapotját, annak a megmentésére a megrendelő helyre lemenni készek, várnak tőlem e tekintetben rendeletet.

Nem lévén a nevezett községeknek tömegestüli kiindítására megbízva, azt válaszoltam, hogy ezen készségöket azonnal bejelenteni fogom, addig is legyenek

készen úgy, hogy ha szükség lesz reájuk, azonnal indulhassanak, kérek tehát e tekintetben is utasítást, ha vallyon rendelhetem-e őket.

Szolnok, szept, hó 30. 1848.”

Az 1848. október és november hónapról jegyzi fel a szolnoki volt ferences rendház Historia Domus III. kötetének 39. lapja (4.): „... Szolnok városa talán egyedüli tanyája lön a nagy hadi készületeknek, mert számtalan ifiak, de sőt meglett korban levők is gyülekeztek ide minden felől, s különféle szám alatti zászlóaljakba, mint élni és halni egyaránt kész, s elszánt honvédek besoroztattak. Kossuth Lajos szava vezette és vezeti a magyarhon polgárait...”

Szolnok város katonai jelentőségére utal az alábbi dokumentum is, amely az Orsz. Levéltárban található (5.). A honvédelmi bizottmány elnöke írta a hadügyminiszternek: „Az országos honvédelmi bizottmány azon zavarok és rendetlenségek elhárítása és megelőzése tekintetéből, melyek eddig részint a katonai erőnek, részint pedig a hadiszereknek az alsó táborba vagy pedig Erdély felé s onnan felfelé intézni szokott szállítása alkalmával Szolnok mezővárosában mint koncentratívus (központi fekvésű) helyen történni szokott, mai napon Szolnok városában lakozó s tiszti kötelességénél fogva a szállítványokra eddig is erélyesen felügyelni szokott Heves megyei szolgabíró Halassy Kázmért kormányi szállítási biztosul kinevezte. Minek folytán a hadügyminiszter oda utasíttatik, miszerint minden katonai parancsnokságoknak, úgy katonai hatóságoknak felelet terhe alatt hagyja meg, hogy jövőre nézve semminemű, akár katonaság, akár pedig hadiszerek szállítását az általok kiadandó utalvány nélkül ne eszközöljék, különben az illető szállítások a kormány költségére Szolnokról a nevezett biztos által tovább eszközöltetni nem fognak. Tegye egyszersmind a hadügyminiszter köteletségévé az illető parancsnoknak, hogy a katonaságnak v. hadiszereknek Szolnokba érkeztekor magukat Halassy Kázmér száll. biztos úrnál jelentsék, kinek utalványozása következtében fog a további szállítás csak eszközöltetni. Egyszersmind szíveskedjék a hadügyminiszter a most Pestre megérkezett 4. honv. zászlóalj és Sándor gyalogság őrnagyait oda utasítani, hogy Szolnokba érkezésükkor magukat a megnevezett biztos úrnál jelentsék, ki ezen egész erőnek Nagybányára kocsikkal történő további szállításuk iránt fog gondoskodni – megadatván neki e részben már a szóbeli utasítás.

Budapesten, dec. 4-én 1848.

A honv. biz. elnöke: Kossuth Lajos s. k.”

1849 első napjaiban – Windischgrätz csapatainak előnyomulása következtében – Pestről a honvédelmi bizottság, a képviselőház Debrecenbe tette át székhelyét, hogy a Tisza-vonal védelme mögött a honvéd seregek további erősítése biztosíttassék. Az áttepedést nagyban segítette a pest-szolnoki vasút, hiszen csak Szolnoktól kellett tovább szállítani a felszereléseket és az embereket.

Rengeteg memoár, dokumentum részletezi a szolnoki eseményeket, de most mégis újból Halassy Kázmér 1849. január 24-i jelentéséből idézünk. A honvédelmi bizottmány elnökének számol be az elmúlt időről (6): „Január 13-án az ellenséges sereg Szolnokba vonulása előtt egy 3/4 órával én is személyzetemmel, irataimmal s pénztárrammal kivonultam. Január 2-án terhes működésemet megkezdttem, s bár sok akadályokkal találkoztam, de mégis azokat az ügy igazsága megtörvén, részben bevégzett foglalkozásomról következő jelentést teszek, megjegyezvén, hogy eddig jelentéseimnek elmaradását a rendkívüli események s zavarok okozták.

A szállításokat Heves s több, de különösen Békés megyei közönségek által, melyek közül mind pontosságra, mind készsége nézve Szarvas és Pest megyei

Rékas községeket kiemelem, 6242 lovaskocsival s földesurasági ökrös szekerekkel teljesítettem. Földadatom volt az itt felhalmozottak közül legelőször a koronát, 2-szor pénzügyi, ágyú, s lő-, 3-szor fegyvergyári, 4-szer ruházati és katonai rak-tári és vaspályái szereket – ezekre Gömör rendőri biztos ügyelvén fel, – a mel-léje rendelt személyekkel Debrecen, Nagyvárad, Aradra, úgy a katonaságnak kikirendelt állomási helyeire elszállíttatni. Mindent, mi Szolnokról elszállítandó volt, . . . innét elszállíttattam . . .

Mi a szolnoki álladalmi pénztár biztosságát illeti, jelentem, hogy Perczel Mór tábornok visszavonulása alkalmával a pénztárban levő pénzösszeget is magával vitte, hasztalan jelentém, hogy én a kormány által eziránt is utasítást kapván, arra gondom leend . . .

Szolnok, 1849. január 24.

Halasi Kázmér kormánybiztos”

Pettenkofen könyomata az 1849. január 22-i szolnoki csatáról

Viszonylag kevés szó esett arról eddig, hogy 1849. január 22-én is volt egy csata Szolnokon, amikor Perczel Mór tábornok csapatai kiverték Szolnokból Ottinger osztrák tábornok seregeit. Pettenkofen osztrák hadifestő szép litográfiája ennek a csatának emlékét idézi. Debrecenben a Honvédelmi Bizottmány külön nyomtatványban teszi közzé Perczel győzelmét. (7)

A tömör, katonás rövidségű jelentést érdemes végigolvasni: „Előhadam és oldalasított csapatom 22-én fél kettőkor Szolnokot megközelítvén, azt a benlevő két lovas ezredből és 2 ütegből álló ellenség ellenállása daczára elfoglaltuk.

A Tiszán innen Szolnok előtt az ellenség 1 század lovasságával a vizsgálatra elküldött huszárcsapat összeütközött: – közüle többet levágott és elfogott – azt megszalasztván. Az ellenség ezután rövid ideig tartó ágyúzással védé az előhadnak tiszáni átkelését, de észrevéve oldalasított csapataim közeledését, sietve kivonult Szolnokból, és az Abony felé fekvő vidéken csatarendbe kiállva, fogadta Szolnokban egyesült előhadam és oldalas csapataim lovasságának támadását. Több

Perczel győzött!

Perczel tábornoktól a honvédelmi bizottmányhoz következő örvendetes tudósítás érkezett

Előhadam és oldalosított csapatam 22-én fél kettőkor Szolnokot megkezelitvén, azt a bentlevő két lovas ezredből és 2 utegből álló ellenség ellentállása dacrára elfoglalták

A Tiszán inni Szolnok előtt az ellenség f század lovasságával a vizsgálatra előküldött huszárcsapat összeütökött. — közölte többet levagott és elfogott — azt megszalasztván.

Az ellenség ezután rövid ideig tartó ágyuzással védte az előhadnak tiszáni átkelését, és észrevéve oldalosított csapataim közeledését, sietve kivonult Szolnokból, és az Abony felé fekvő vidéken csatarendbe kiállva, fogadta a Szolnokban egyesült előhadam és oldalas csapataim lovasságának támadását. Több mint másfél órán át mindkét részről folytatott kemény tüzelés után a csapatapiaczot elhagyni, és visszavonulni kényszerült, számos halottat hagyva maga után.

A Württemberg huszárok különösen kitüntették magukat, a nagy köd okozhatta veszélyektől: aggodalomnak tulajdonítható egyedül, hogy a győzelmes nap nem adá kezünkbe az ellenség összes itteni erejét.

Előhaladásom diadalmas megkezdése és az ellenség 2000 főből álló lovasságának alig 4300 főnyi lovasságom általi megveretése igényt ad a megkezdett hadjárat szerencsés jövendőjére.

Kelt Debreczenben január 23-án 1849.

A HONVÉDELMI BIZOTTMÁNY

mint másfél órán át mindkét részről folytatott kemény tüzelés után a csatapiaczot elhagyni és visszavonulni kényszerült, számos halottat hagyva maga után. A Württemberg-huszárok különösen kitüntették magukat, a nagy köd okozta veszélyektől aggodalomnak tulajdonítható egyedül, hogy a győzelmes nap nem adá kezünkbe az ellenség összes itteni erejét. Előhaladásom diadalmas megkezdése és az ellenség 2000 főből álló lovasságának alig 1300 főnyi lovasságom általi megveretése igényt ad a megkezdett hadjárat szerencsés jövendőjére.”

Lapozzuk fel ismét a Historia Domus III. kötetét (8) a 45. oldalon: „... A tegnapi csata, minthogy Szolnokon történt, érintetlen nem maradhat. A valóság röviden így áll: A Szolnokhoz közel lévő tiszántúli városok, falvak és pusztákon lelkes magyar seregével tanyázó Perczel Mór jeles hadvezér kémekek által értesülve arról, hogy Ottinger Cs. kir. tábornoszernagy csak azért nem bátorodik előre, s Debreczen felé vonulni, mert Budáról semmi segítséget nem kapott; kellő rendeltést tett arról, hogy a szépszámú hadinépének egy része Szolnokon fölül, az úgynevezett Szórá csárdán innen, a másik Szolnokon alól, paládicsi pusztá irányában, a szélteben jól befagyott, s így hídként szolgáló Tiszán átkelvényő az egyenesen Tiszahídnak jövendő harmadik résszel, vagy is az igazi magyar hadtesttel egyesüljön, s a Szolnokon tartózkodó két nehéz lovas ezredet egészen beke-

rítse, mind egy szálig vagy lekonzolja, vagy legalább lefegyverezve elfogja. A csel kivételére az idő kedvezett a magyaroknak annyiból, mert a fölöttébb sűrű ködben, anélkül, hogy megláthassanak, bátran jöhettek minden felől. De az elbízott egynéhány huszárok okozták, hogy Perczel terve nem sikerült, minthogy ők egy jó félórával hamarébb, mint a terv szerint kellett, azaz délután egy óra táján benyargalván a városba, és sikoltó lármát ütven, nem akarva is, ezen elhamarkodásokkal egy piczin időt engedtek a valóban tudós, tapasztalt s nagyobbbíró Ottinger cs. táborszernagynak arra, hogy a maroknyi harcias népét villámsebességgel összegyűjtven, a városból Abony felé kivonuljon... A magyar mozgalmi katonaság f. hó 24-én mind kimenvén Szolnokból, Cegléd felé előrenyomult...”

(*folyt. köv.*)

Kaposvári Gyula

JEGYZETEK:

- 1 MÁRCZIUS TIZENÖTÖDIKE című lap 1848. szept. 28.
- 2 Jókai Mór: 1848 című kötetében faksimilében közli a levelet.
- 4 Található a szolnoki múzeum adattárában. 848. sz.
- T 4alálható a szolnoki múzeum adattárában.
- 5 Orsz. Levéltár: Magyar Hadügyminisztérium, Kútfő 52. Tétel: 522. 1848.
- 6 Orsz. Levéltár: Honv. Bizottmány, 1254/1849.
- 7 Közlöny, 1849. január 25. 1.
- 8 A szolnoki múzeum adattárában.